

POSTANOWIENIE

Dnia 12 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

SSN Andrzej Ryński

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 12 kwietnia 2018r.,

w sprawie **G.D.**

o stwierdzenie nieważności orzeczenia na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,
wniosku pełnomocnika wnioskodawczyni,

o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w G. z dnia 26 stycznia 2010r., sygn. akt II AKz [...] /10, utrzymującym w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w G. z dnia 29 grudnia 2009r., sygn. akt XI Ko [...] /09 - Un

1/ wznowić postępowanie o uznanie za nieważne orzeczenia Rejonowego Kolegium ds. wykroczeń w T. z dnia 4 maja 1982r. nr rej. [...] /82 skazującego G.D. za popełnienie czynu z art. 50 ust.1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981r. o stanie wojennym,

2/ uchylić postanowienie Sądu Apelacyjnego w G. z dnia 26 stycznia 2010r., sygn. akt II AKz [...] /10 i utrzymane nim w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w G. z dnia 29 grudnia 2009r., sygn. akt XI Ko [...] /09 – Un i przekazać sprawę Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania,

3/ zarządzić zwrot opłaty wniesionej przez wnioskodawczynię,

**4/ kosztami sądowymi postępowania wznowieniowego
obciążyć Skarb Państwa**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 26 stycznia 2010 r., sygn. akt II AKz [...] /10, Sąd Apelacyjny w G. utrzymał w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w G. z dnia 29 grudnia 2009 r., sygn. akt XI Ko [...] /09 – Un, odmawiające stwierdzenia nieważności orzeczenia Rejonowego Kolegium ds. wykroczeń w T. z dnia 4 maja 1982 r. nr rej. [...] /82, którym wymierzono G.D. karę 2 miesięcy aresztu za czyn z art. 50 ust. 1 Dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. z 1981 r., poz.29, nr 154).

W dniu 19 stycznia 2018 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek pełnomocnika obwinionej o wznowienie postępowania sądowego na podstawie art. 540 § 1 pkt 2a k.p.k. i art. 542 § 1 k.p.k. oraz 547 § 2 k.p.k., gdyż zdaniem wnioskodawcy, po wydaniu orzeczenia ujawnione zostały nowe dowody wskazujące na to, iż czyny popełnione zostały w związku z działalnością skazanej na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Do nowych dowodów wnioskodawca zaliczył:

1. artykuł historyczny napisany przez W.W. z Instytutu Pamięci Narodowej opisujący przebieg manifestacji, w której brała udział wnioskodawczyni,
2. oświadczenie J.D. – brata wnioskodawczyni.
3. informację o działalności opozycyjnej i doznanych represjach przez wnioskodawczynię,
4. decyzję Szefa Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych z dnia 13.03.2017 r.

W świetle tych dowodów, zdaniem autora wniosku, udział w wydarzeniach z dnia 3 maja 1982 roku w G., należy potraktować jako przejaw działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

W konkluzji autor wniosku wniósł o uchylenie zaskarżonych orzeczeń i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w G. do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na ten wniosek prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o wznowienie przedmiotowego postępowania oraz uchylenie postanowień Sądów

obu instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w G..

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Wniosek należy ocenić jako zasadny.

Z uzasadnienia zarówno orzeczenia Sądu Apelacyjnego, jaki i poprzedzającego je postanowienia Sądu Okręgowego wynika, że powodem oddalenia wniosku o stwierdzenie nieważności orzeczenia kolegium ds. wykroczeń z dnia 4 maja 1982r. było uznanie, iż w zachowaniu wnioskodawczynie nie można doszukać się trwałej działalności opozycyjnej, a *„skutki zdarzenia z dnia 3 maja 1982r. nie stanowiły represji za działalność G.D. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”*. W ocenie Sądów obu instancji udział wnioskodawczynie w proteście był przypadkowy.

Powyższe stanowisko w ocenie Sądu Najwyższego wymaga zweryfikowania poprzez pryzmat nowych dowodów przedstawionych we wniosku wznowieniowym.

Niewątpliwie w sprawie brak dowodów na to, że G.D. należała do jakiegokolwiek organizacji o charakterze niepodległościowym, jak i na to, że przed tą datą prowadziła jakąkolwiek działalność, którą można ocenić jako skierowaną na odzyskanie przez Państwo Polskie pełnej niepodległości. Była co prawda szeregowym członkiem związku zawodowego NSZZ Solidarność, lecz bezpośrednio z tego tytułu nie spotkały ją żadne represje. Trudno też kwestionować i to ustalenie, że wzięła udział w przedmiotowej demonstracji w sposób spontaniczny. Zauważyć natomiast już należy, że jak wynika z protokołu posiedzenia z dnia 29 grudnia 2009 r. (k. 54v akt XI Ko [...] /09) wnioskodawczynie twierdziła, że brała udział w manifestacjach 1 i 3 maja zarówno przed, jak i po zatrzymaniu.

Niezależnie jednak od powyższych okoliczności, nowe dowody przedstawione przez wnioskodawcę, pozwalają pełniej ocenić charakter samych wydarzeń z dnia 3 maja 1982r.

Jak wynika z artykułu opisanego w pkt 1 wniosku, demonstracja w dniu 3 maja 1982 r. miała charakter masowy – wzięło w nie udział ok. 4 tys. osób. Zdarzenia nie ograniczyły się do wznoszenia okrzyków, ale doszło do poważnych

starć z oddziałami MO i ZOMO. Demonstranci stawiali prowizoryczne barykady. Użyto wobec nich broni.

W sprawie nie budzi wątpliwości, że udział wnioskodawczyni w tej demonstracji był spontaniczny, nie mniej nie był bierny, na co wskazuje treść postawionego jej zarzutu – *„wznosiła wrogie okrzyki pod adresem organów MO, władzy państwowej, a także nie opuściła miejsca zgromadzenia po wezwaniu milicji”*.

Bezspornym jest też, że opisane wydarzenia nie wiązały się z tym, że wnioskodawczyni prowadziła jakąkolwiek działalność konspiracyjną, nie była też w tym czasie członkiem żadnej organizacji stawiającej sobie cele niepodległościowe.

Stanowczo jednak nie można zgodzić się z twierdzeniem Sądu Apelacyjnego, że skutki zdarzenia z dnia 3 maja 1982r. nie stanowiły represji za działalność G.D. na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. W oczywisty sposób osoby uczestniczące w tym i innych podobnych wystąpieniach, nie tylko dobitnie i jawnie dały wyraz swoich przekonań politycznych i celowi, dla którego „wyszły na ulicę”, ale naraziły się na najdalej idące konsekwencje tej manifestacji poglądów, w postaci co najmniej zagrożenia zdrowia. Demonstracje te podtrzymywały w społeczeństwie przekonanie o tym, że nadal toczy się walka o podstawowe wolności obywatelskie, a ówczesne władze, co wynika choćby ze skali używanych sił milicyjnych, traktowały je jako realne zagrożenie dla formy ustroju Państwa Polskiego narzuconej dekretem o stanie wojennym.

Z pewnością też, bez takich przejawów oporu społecznego, podtrzymujących przekonanie o trwaniu tego oporu, znacznie trudniejsze byłoby odzyskanie pełnej niepodległości Polski w 1989r. Z dzisiejszej perspektywy historycznej, udział w opisywanych protestach jednoznacznie trzeba więc traktować, jako noszący cechy działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w rozumieniu ustawy lutowej.

Brak też niewątpliwie dostatecznych racji ustawowych do przyjęcia, że tylko działania prowadzone w ramach zorganizowanej struktury zasługują na potraktowanie, jako wyczerpujące dyspozycję art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych

za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2017 r., poz.1987 j.t.).

Trzeba mieć na uwadze również i to, że G.D., nawet jeżeli na miejscu zdarzeń znalazła się przypadkowo, to dalsze jej zachowanie nie może już zostać ocenione w ten sposób. Uczestniczenie w manifestacji i kontynuowanie marszu pomimo narastającego zagrożenia ze strony „sił porządkowych” wymagało bowiem jednoznacznej decyzji i musiało wiązać się z chęcią wyrażenia w ten sposób poglądów, a przynajmniej fizycznego opowiedzenie się po stronie osób reprezentujących poglądy zmierzające do rozszerzenia sfery wolności obywatelskich w Państwie Polskim (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2017 r. w sprawie III KO 103/16).

Z tych powodów konieczne stało się uchylenie omówionego postanowienia Sądu Apelacyjnego i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania. W tym zakresie Sąd Najwyższy nie podzielił stanowiska pełnomocnika wnioskodawczyni wnioskującego o przekazanie sprawy sądowi odwoławczemu. Nie ma bowiem żadnego powodu ku temu, aby ograniczyć stronom niniejszego postępowania możliwość poddania kontroli instancyjnej zapadłego w ponownie rozpoznawanej sprawie rozstrzygnięcia.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy wskazany Sąd winien przede wszystkim rozpoznać wniosek o stwierdzenie nieważności z uwzględnieniem wszystkich dostępnych dowodów, w tym nowo ujawnionych we wniosku wznowieniowym.

Na koniec należy jeszcze odnieść się do przedstawionej obecnie przez wnioskodawczynię decyzji Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z dnia 13 marca 2017 r. (k.14) potwierdzającej wobec G.D. „*status osoby represjonowanej z powodów politycznych*”. Z pewnością decyzja ta w najmniejszym stopniu nie stanowi prejudykatu dla orzeczeń sądowych. Kryteria stanowiące podstawę do wydania takiej decyzji nie są w pełni tożsame z tymi, które wynikają z ustawy lutowej. Niemniej pożądanym byłoby, o ile wniosek nie zostanie ponownie uwzględniony, ustosunkowanie się do tej kwestii przez Sąd, aby uniknąć

wrażenia, że organy władzy wykonawczej i sądowniczej tego samego państwa, wydają sprzeczne ze sobą rozstrzygnięcia.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy orzekł, jak na wstępie.

a.ł.